

ELEMENTE DE ARHEOLOGIE ÎN OPERELE LUI MIRON COSTIN

Artemis BALAN, Facultatea de Istorie și Filosofie

Operele cronicarilor, printre care și Miron Costin, constituie primele încercări de sinteză istorică, o relatare a evenimentelor, condițiilor și realităților sociopolitice ale statelor românești. Pe lângă abordarea istoriei medievale, în operele sale el menționează în câteva rânduri monumente arheologice, în principal, moștenire a perioadei romane.

Astfel Miron Costin specifică prezența pe teritoriul Moldovei a unei construcții imense, numite „șanțul Troian”. Acesta începe „de lângă Galați, de la râul Siret, [...], trece pe din sus de Galați peste Prut, la Troian, [...] pe acolo pe din sus de Cartal, pe cîmpi pînă la Nistru” [1]. În plus, M. Costin afirmă că valul continuă de la Nistru până la Nipru, unde cronicarul a trecut valul „nu departe de Chiov” (Kiev), de unde acesta ajunge până la Don [2]. Acest val nu a avut careva funcții strategice, ci a fost săpat de către armata lui Traian în timpul campaniei în Tartaria Mare „în vecinica pomenire și veste” [3].

Un al „troian”, adică val, săpat de același împărat roman, a fost depistat de către cronicar în Țara Românească. Acesta se întinde de la Dunăre și până la Munții Carpați. Totodată în lucrarea *De neamul moldovenilor*, Costin afirmă că acest val „începe de la Dunăre dimpotriva cetății Varadinului și trece peste apa Tisei” [4]. Luând în considerație anumite date topografice, precum și faptul că în primul caz valul ajunge până la munți, iar în cel de-al doilea până la Tisa, atunci putem presupune că este vorba despre două sisteme de fortificații diferite, care însă au fost confundate.

Un alt tip de monumente arheologice, prezente în operele lui M. Costin, sunt cetățile. Descriind fortărețele din Moldova, cronicarul afirmă că majoritatea sunt construite încă din antichitate. Astfel Hotinul este cetate dacică, Tighina, Suceava, Neamțul, ruinele de mai jos de Roman și cele de lângă Galați și Bârlad par să fie clădite fie de daci, fie de romani. Cea mai veche însă, după cum afirmă M. Costin, este Cetatea Albă, unde, în opinia sa, a fost exilat poetul roman Ovidius. Cetatea Chilieii a fost construită de genovezi. O altă fortificație, care spre deosebire de celelalte cetăți era în ruine, este turnul lui Neoptolem, azi Tatarbunar, atribuită de către cronicar perioadei bizantine [5].

Un alt monument arheologic depistat de către Miron Costin este podul roman peste Dunăre. El aduce și dimensiunile acestuia: 150 stâljeni înălțime și 60 lățime, având 20 de stâlpi. Însă în localizarea și descrierea istoricului construcției apar câteva contradicții. În *Cronica Polonă*, el afirmă că Traian a construit acest pod în județul Jiului, între orașele Cladova și Diu, când a ajuns cu oastea sa la Dunăre [6], deci la începutul campaniei. În lucrarea *De neamul moldovenilor*, este menționat că podul a fost construit la Turnu Severinului, după victoria lui Traian asupra lui Decebal [7]. (se are în vedere campania din Moesia). În *Poema polonă* deja se menționează că „Traian a zidit și podul peste Dunăre, mai sus de Nicopole” [8].

Construcția cetății Severinului, de asemenea, este atribuită lui Traian, denumirea însă provine, cum explică M.Costin, de la alt împărat, și anume Severus. În legătură cu acest împărat este și o inscripție de pe o piatră, citită de însuși cronicar, găsită la ruinele cetății de la Galați, pe care era scris: „*Severus imperator romanorum*”, restul inscripției fiind nedescifrabilă [9].

Sunt descrise și două descoperiri numismatice, prima – o monedă de aramă, găsită la fortificația de la Roman cu inscripțiile: „*hereditas romana*” și „*Marchianopolis*” și a doua – o monedă de argint, găsită de pârcașul Tudor cu reprezentarea unui cerb și inscripția în latină, care înseamnă: „*Constandie împăratul Rîmului*” [10].

Încă un moment arheologic reprezintă clădiri de piatră unse cu lut, care sunt datate din perioada confruntărilor maghiaro-tătărești. M.Costin menționează că râurile Trotuș și Oituz, precum și alte râuri mai mici, prezintă destule semne ale unor astfel de construcții [11].

Astfel Costin realizează o înregistrare a memoriei orale, în primul rând, referitor la valuri, dar și la cetăți, punând bazele cercetării originii și vechimii acestor monumente. Totuși cunoștințele în domeniu sunt incomplete și neverificate, ceea ce creează unele confuzii și erori. Exemplu poate servi faptul comasării într-un singur sistem de construcții ale Valului lui Traian de Sus, care trece prin interfluviul pruto-nistrean, și a celor din Ucraina de astăzi, în special a celor din Podolia.

Totodată, afirmațiile cronicarului referitor la originea dacică sau romană a cetăților din Moldova este lipsită de argumente și nu corespunde realității. Însă prezența unor fortificații nu departe de Galați, a fost demonstrată ulterior prin săpături arheologice, fiind identificat un castru roman, cel de la Bărboși.

În concluzie, se poate afirma că, lucrările lui Miron Costin pot constitui o sursă primară de informare asupra monumentelor arheologice din perioada romană din România, însă aceste informații necesită cercetări aprofundate, atât istoriografice, cât și arheologice.

Referințe:

1. COSTIN, Miron. *Opere*. București, 1958, p.203.
2. Ibidem, p. 263.
3. Ibidem, p. 264.
4. Ibidem, p. 414.
5. Ibidem, p. 266.
6. Ibidem, p. 203.
7. Ibidem, p. 257.
8. Ibidem, p. 237.
9. Ibidem, p. 267.
10. Ibidem, p. 415.
11. Ibidem, p. 227.

Recomandat
Sergiu MATVEEV, dr., conf. univ.